

สรุปสาระสำคัญของมาตรฐานการจัดการสิ่งแวดล้อมฉบับใหม่ (ISO 14001:2015-CD2)

กิตติพงษ์ จิรวาสองค์
kitroj@yahoo.com

ตอนที่ 2

ต่อจากฉบับที่แล้ว

การวางแผน

ข้อกำหนดด้านการวางแผนจะเป็นส่วนที่สำคัญของการจัดทำระบบการจัดการสิ่งแวดล้อมอย่างมีประสิทธิภาพ โดยจะต้องมีการนำประเด็นต่างๆ ที่ได้พิจารณาไว้ทั้งจากปัจจัยแวดล้อมต่างๆ ที่เป็นบริบทขององค์กร รวมถึงความต้องการและความคาดหวังของหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง มาประกอบการวางแผนระบบการจัดการสิ่งแวดล้อมด้วย องค์กรจะต้องมีการระบุถึงลักษณะปัญหาสิ่งแวดล้อม ซึ่งหมายถึง องค์ประกอบต่างๆ ขององค์กร กิจกรรม ผลิตภัณฑ์ หรือบริการขององค์กร ที่มีความเกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมด้านต่างๆ รวมถึงผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวข้อง ภายใต้ขอบเขตของระบบการจัดการสิ่งแวดล้อม ที่สามารถควบคุม หรือสามารถมีอิทธิพล

นอกจากนั้นองค์กรจะต้องมีการระบุถึงข้อบังคับที่ต้องปฏิบัติตาม ซึ่งหมายถึงข้อกำหนดที่องค์กรจะต้องปฏิบัติตาม เช่น ข้อกฎหมาย กฎระเบียบต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง หรือข้อกำหนดที่องค์กรเลือกจะปฏิบัติโดยสมัครใจ ในฐานะที่องค์กรเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่ม ชุมชน สมาคม หรือความร่วมมือต่างๆ รวมถึงแนวปฏิบัติสากลที่เป็นนโยบาย

จากบริษัทแม่ หรือหลักปฏิบัติสากลระหว่างประเทศที่องค์กรแสดงออกอย่างชัดเจนถึงความมุ่งมั่นในการปฏิบัติตาม ที่เกี่ยวข้องกับลักษณะปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม รวมถึงมีการกำหนดแนวทางในการนำข้อกำหนดต่างๆ เหล่านี้มาประยุกต์ใช้ในระบบ

องค์กรจะต้องมีการกำหนดหลักเกณฑ์ เพื่อนำมาใช้ในการพิจารณาและกำหนดถึงลักษณะปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมที่สำคัญ (significant environmental aspects) รวมถึงความเสี่ยงและโอกาสขององค์กรที่จะต้องได้รับการจัดการ เพื่อให้มั่นใจว่าระบบการจัดการสิ่งแวดล้อมจะสามารถบรรลุผลลัพธ์ตามที่ต้องการ สามารถป้องกันหรือลดผลกระทบที่ไม่ต้องการได้ รวมถึงสามารถปฏิบัติตามข้อบังคับ และช่วยให้สามารถปรับปรุงระบบได้อย่างต่อเนื่องด้วย

ทั้งนี้องค์กรจะต้องมีการจัดทำแผนการดำเนินงานในการจัดการกับลักษณะปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมที่สำคัญ และการปฏิบัติตามข้อบังคับที่ต้องปฏิบัติตาม รวมถึงการจัดการกับความเสี่ยงและโอกาสต่างๆ ที่เกิดขึ้นด้วย นอกจากนั้นยังต้องมีการจัดทำแผนงานในการบูรณาการการดำเนินการต่างๆ เข้ากับกระบวนการที่อยู่ในระบบ

การจัดการสิ่งแวดล้อม และจัดให้มีการประเมินถึงประสิทธิภาพของการดำเนินการ

องค์กรจะต้องมีการจัดทำวัตถุประสงค์ด้านสิ่งแวดล้อม โดยพิจารณาถึงลักษณะปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมที่สำคัญ ข้อบังคับที่ต้องปฏิบัติ ความเสี่ยงและโอกาส รวมถึงทางเลือกด้านเทคโนโลยี ข้อกำหนดด้านการเงิน ด้านการปฏิบัติการ และด้านธุรกิจ โดยวัตถุประสงค์ที่กำหนดขึ้น จะต้องสอดคล้องกันกับนโยบายสิ่งแวดล้อม สามารถวัดและเฝ้าติดตามได้ ได้รับการสื่อสารและมีการปรับปรุงให้ทันสมัยอยู่เสมอ รวมถึงมีการกำหนดดัชนีวัดที่ชัดเจน เพื่อใช้ในการประเมินความสำเร็จของวัตถุประสงค์สิ่งแวดล้อม

ทั้งนี้องค์กรจะต้องมีการวางแผนเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ต้องการ โดยแผนงานที่จัดทำขึ้น จะต้องระบุอย่างชัดเจนถึงสิ่งที่ต้องทำ ทรัพยากรที่จะต้องใช้ ผู้รับผิดชอบ แนวทางในการบูรณาการเข้ากับกระบวนการทางธุรกิจขององค์กร ระยะเวลาที่ต้องการให้ประสบความสำเร็จ รวมถึงแนวทางที่จะใช้ในการประเมินผลที่ได้

การสนับสนุน

ในส่วนของการสนับสนุน จะเป็นข้อกำหนดที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรต่าง ๆ ที่จำเป็นสำหรับระบบการจัดการสิ่งแวดล้อม โดยในส่วนของคุณลักษณะ องค์กรจะต้องมีการกำหนดถึงความสามารถที่จำเป็นของคุณลักษณะที่ปฏิบัติงานภายใต้การควบคุมขององค์กร หรือเป็นผู้แทนขององค์กร ที่มีผลกระทบต่อสมรรถนะด้านสิ่งแวดล้อม รวมถึงดูแลให้มั่นใจว่าบุคลากรได้มีความสามารถตามที่กำหนดไว้ ทั้งด้านการศึกษา การฝึกอบรม หรือประสบการณ์ที่เหมาะสม โดยจะต้องมีการประเมินประสิทธิภาพของการดำเนินการเพื่อให้มั่นใจว่ามีความ

สามารถตามที่ต้องการด้วย และมีการจัดเก็บหลักฐานเป็นสารสนเทศที่เป็นเอกสารไว้ด้วย

ทั้งนี้บุคลากรที่ปฏิบัติงานภายใต้การควบคุมขององค์กร จะต้องมีความตระหนักถึงนโยบายสิ่งแวดล้อม ลักษณะปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมที่สำคัญ และผลกระทบที่เกี่ยวข้องจากการปฏิบัติงานของบุคลากร การมีส่วนร่วมในประสิทธิภาพของระบบการจัดการสิ่งแวดล้อม รวมถึงประโยชน์ที่จะได้จากการปรับปรุงสมรรถนะด้านสิ่งแวดล้อม นอกจากนี้ยังต้องตระหนักถึงผลที่จะเกิดขึ้นตามมาจากการไม่ปฏิบัติตามข้อกำหนดระบบการจัดการสิ่งแวดล้อม รวมถึงข้อบังคับที่ต้องปฏิบัติ

นอกจากทรัพยากรบุคคลแล้ว มาตรฐานได้กำหนดให้องค์กรจะต้องจัดให้มีการสื่อสารทั้งภายใน และภายนอกองค์กรที่เกี่ยวข้องกับระบบการจัดการสิ่งแวดล้อม โดยให้ระบุถึงสิ่งที่สื่อสารที่เกี่ยวข้องกับสารสนเทศด้านสิ่งแวดล้อม ช่วงเวลาที่จะสื่อสาร จะสื่อสารกับใคร? และจะสื่อสารอย่างไร? ทั้งวิธีการและเครื่องมือ ซึ่งการสื่อสารนี้จะต้องมีความโปร่งใส เหมาะสม เชื่อถือได้ ชัดเจน และไว้วางใจได้

สำหรับการสื่อสารภายในองค์กร องค์กรจะต้องกำหนดให้มีการสื่อสารทั้งลักษณะปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม และระบบการจัดการสิ่งแวดล้อมให้ได้รับรู้และตระหนักถึงทั่วทั้งองค์กร ส่วนการสื่อสารภายนอก องค์กรจะต้องมีการสื่อสารสารสนเทศที่เกี่ยวข้องกับระบบการจัดการสิ่งแวดล้อม รวมถึงสมรรถนะด้านสิ่งแวดล้อมไปยังหน่วยงานภายนอก ตามแผนการสื่อสารที่กำหนดไว้ และสอดคล้องตามข้อบังคับที่ต้องปฏิบัติตาม นอกจากนี้องค์กรยังต้องมีการดำเนินการในการตอบสนองต่อการสื่อสารเกี่ยวกับระบบการจัดการสิ่งแวดล้อมที่มาจากหน่วยงานภายนอกด้วย

ในการจัดทำระบบการจัดการสิ่งแวดล้อม สารสนเทศที่เป็นเอกสาร จะประกอบด้วย เอกสารที่กำหนดโดยมาตรฐานสากลนี้ และข้อกำหนดที่เห็นว่ามีผลจำเป็นสำหรับประสิทธิภาพของระบบการจัดการสิ่งแวดล้อม รวมถึงคำอธิบายเกี่ยวกับองค์ประกอบที่สำคัญของระบบการจัดการสิ่งแวดล้อม และความสัมพันธ์ขององค์ประกอบนั้น ๆ

ทั้งนี้ในการสร้างและการปรับปรุงสารสนเทศที่เป็นเอกสารให้ทันสมัย องค์กรจะต้องดูแลถึงการขึ้นและคำอธิบาย (เช่น ชื่อ วันที่ ผู้เขียน หรือหมายเลขอ้างอิง) รูปแบบ (เช่น ภาษา รุ่นของซอฟต์แวร์ รูปภาพ) และสื่อที่ใช้ (เช่น กระดาษ อิเล็กทรอนิกส์) รวมถึงการทบทวนและการอนุมัติถึงความเหมาะสม และความเพียงพอของสารสนเทศที่เป็นเอกสารด้วย

นอกจากนี้สารสนเทศที่เป็นเอกสารในระบบการจัดการสิ่งแวดล้อม จะต้องได้รับการควบคุม และดูแลให้มีความพร้อม และเหมาะสมสำหรับการใช้งาน ทั้งสถานที่ และช่วงเวลาที่เกี่ยวข้อง รวมถึงได้รับการปกป้องอย่างเพียงพอ เช่น จากการสูญเสียการรักษา ความลับ การใช้งานที่ไม่เหมาะสม หรือการสูญเสียความถูกต้อง โดยองค์กรจะต้องกำหนดแนวทางที่ชัดเจน และเป็นระบบในการแจกจ่าย การเข้าถึง การจัดเก็บ และการนำมาใช้งาน การจัดเก็บ และถอนรักษา รวมถึงการปกป้องให้สามารถอ่านออกได้ง่าย การควบคุมการเปลี่ยนแปลง เช่น การควบคุมรุ่นของเอกสาร รวมถึงการคงไว้ และการทำลาย

การปฏิบัติการ

ข้อกำหนดหลักของการปฏิบัติการ ระบุว่า องค์กรจะต้องมีการวางแผน การนำไปใช้ และการควบคุมกระบวนการต่าง ๆ ที่จำเป็นเพื่อให้องค์กรสามารถตอบสนองต่อข้อกำหนดต่าง ๆ ของระบบการจัดการสิ่งแวดล้อม และการดำเนินการในการจัดการกับความเสี่ยงและโอกาสที่ได้มีการพิจารณาไว้ ซึ่งแนวทางจะครอบคลุมตั้งแต่การจัดทำหลักเกณฑ์สำหรับการควบคุมกระบวนการ การดำเนินมาตรการควบคุมกระบวนการต่าง ๆ ให้สอดคล้องตามหลักเกณฑ์ที่กำหนด

รวมถึงการจัดทำและการดำเนินการขั้นตอนการปฏิบัติงานในการควบคุมสถานการณ์ ที่อาจจะส่งผลทำให้ไม่สามารถปฏิบัติตามนโยบายสิ่งแวดล้อม วัตถุประสงค์สิ่งแวดล้อม ข้อบังคับที่ต้องปฏิบัติตามได้ และจะต้องมีการจัดเก็บรักษาสารสนเทศที่เป็นเอกสารไว้เป็นหลักฐานของผลลัพธ์ที่ได้ด้วย สำหรับกระบวนการที่เป็นการทำงานหน่วยงานภายนอก หรือ Outsourced Process จะต้องได้รับการควบคุม เพื่อให้สอดคล้องตามข้อกำหนดของระบบการจัดการสิ่งแวดล้อมด้วย

องค์กรจะต้องมีการพิจารณาถึงแนวทางในการควบคุม หรือการมีอิทธิพลต่อกระบวนการที่อยู่ในห่วงโซ่มูลค่าที่เกี่ยวข้องกับลักษณะปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม รวมถึงความเสี่ยงและโอกาสที่ได้พิจารณาไว้ โดยจะต้องมีการกำหนดประเภทและระดับของการควบคุมไว้ในระบบการจัดการสิ่งแวดล้อมด้วย

นอกจากนี้องค์กรจะต้องมีการจัดทำข้อกำหนดด้านสิ่งแวดล้อมสำหรับการจัดหาสินค้าและบริการ มีการสื่อสารข้อกำหนดด้านสิ่งแวดล้อมนี้ให้กับผู้ส่งมอบ และผู้รับจ้างช่วงได้รับทราบและนำไปปฏิบัติตาม รวมถึงพิจารณาถึงความจำเป็นที่จะต้องจัดให้มีสารสนเทศเกี่ยวกับผลกระทบที่มีต่อสิ่งแวดล้อมที่อาจจะเกิดขึ้นจากการส่งมอบสินค้าและบริการ รวมถึงใช้การใช้งาน และการจัดการเมื่อสิ้นสุดอายุของสินค้าและบริการด้วย

องค์กรจะต้องมีการพิจารณาถึงสถานการณ์ฉุกเฉิน และอุบัติเหตุที่อาจจะเกิดขึ้น ที่จะส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม รวมถึงแนวทางที่จะนำมาใช้ในการรับมือกับเหตุการณ์เหล่านั้น โดยจะเน้นการป้องกันการเกิดขึ้น และลดผลกระทบที่จะเกิดขึ้นกับสิ่งแวดล้อม ทั้งนี้จะต้องจัดให้มีการทดสอบและทบทวนแผนดังกล่าวเป็นระยะ ๆ รวมถึงการปรับปรุงแผนการเตรียมความพร้อมและการรับมือเหตุการณ์ ภายหลังเกิดเหตุการณ์ หรือเมื่อมีการทดสอบเกิดขึ้น

การประเมินผลสมรรถนะ

ในการประเมินสมรรถนะของระบบการจัดการสิ่งแวดล้อม องค์กรจะต้องมีการพิจารณาถึงสิ่งที่ต้องได้รับการเฝ้าติดตาม และวัดผล ประกอบด้วย คุณลักษณะที่สำคัญของการปฏิบัติการที่จะมีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมอย่างมีนัยสำคัญ และที่จะช่วยสร้างความมั่นใจถึงการปฏิบัติตามข้อบังคับต่าง ๆ ความเสี่ยงและโอกาส การควบคุมการปฏิบัติการและห่วงโซ่มูลค่า รวมถึงความก้าวหน้าในการบรรลุวัตถุประสงค์ด้านสิ่งแวดล้อมขององค์กร

นอกจากนี้จะต้องมีการพิจารณาถึงวิธีการในการเฝ้าติดตาม การวัด การวิเคราะห์ และการประเมินผล เพื่อให้มั่นใจได้ถึงผลลัพธ์ที่ถูกต้อง รวมถึงหลักเกณฑ์ที่จะนำมาใช้ในการประเมินผลสมรรถนะขององค์กร ช่วงเวลาในการดำเนินการเฝ้าติดตาม การวัด การวิเคราะห์และการประเมินผลที่ได้

ในส่วนของคุณภาพและเครื่องมือที่จะนำมาใช้ในการเฝ้าติดตามและการวัด จะต้องได้รับการสอบเทียบหรือทวนสอบความถูกต้อง รวมถึงมีการนำมาใช้ และได้รับการดูแลรักษาอย่างเหมาะสมด้วย

องค์กรจะต้องกำหนดให้มีแนวทางที่เหมาะสมที่จะนำมาใช้ในการประเมินผลของการปฏิบัติตามข้อบังคับที่ต้องปฏิบัติตาม โดยจะต้องมีการกำหนดความถี่ในการประเมินผล มีการดำเนินการตามช่วงเวลาที่กำหนด จัดเก็บรักษาสารสนเทศที่เป็นเอกสารไว้เป็นหลักฐานที่แสดงถึงผลลัพธ์ของการประเมินผลของการปฏิบัติตาม

ในส่วนของการตรวจประเมินภายใน เพื่อให้ได้สารสนเทศที่แสดงว่าระบบการจัดการสิ่งแวดล้อมมีความสอดคล้องกับข้อกำหนดต่าง ๆ ระบบการจัดการสิ่งแวดล้อม รวมถึงมีการนำไปใช้ และดูแลรักษาอย่างมีประสิทธิภาพ องค์กรจะต้องมีการจัดทำโปรแกรมการตรวจประเมิน กำหนดรายละเอียดของความถี่ วิธีการ หน้าที่ความรับผิดชอบ การวางแผนการตรวจ และการรายงาน มีการกำหนดเกณฑ์และขอบเขตการตรวจประเมินที่ชัดเจน การคัดเลือกผู้ตรวจประเมินที่เหมาะสม มีการรายงานการตรวจประเมินให้กับผู้บริหารที่เกี่ยวข้อง มีการดำเนินการอย่างเหมาะสมกับผลการตรวจประเมินที่ได้ และจัดเก็บสารสนเทศที่เป็นเอกสารไว้เป็นหลักฐานของการตรวจประเมิน

อีกบทบาทหนึ่งของผู้บริหารระดับสูง ที่จะต้องทำการทบทวนระบบการจัดการสิ่งแวดล้อมขององค์กรเพื่อให้มั่นใจได้ถึงความเหมาะสม ความเพียงพอ และประสิทธิผลอย่างต่อเนื่องของระบบ โดยจะต้องพิจารณาถึง สถานะของการดำเนินการจากการทบทวนโดยฝ่ายบริหารที่ผ่านมา การเปลี่ยนแปลงทั้งภายในและภายนอกองค์กรที่เกี่ยวข้องกับระบบการจัดการสิ่งแวดล้อม รวมถึงสารสนเทศเกี่ยวกับสมรรถนะด้านสิ่งแวดล้อมขององค์กร โอกาสสำหรับการปรับปรุง

อย่างต่อเนื่อง และความเพียงพอของทรัพยากรที่จำเป็นสำหรับการรักษาประสิทธิผลของระบบการจัดการสิ่งแวดล้อมขององค์กร

ทั้งนี้ผลลัพธ์ของการทบทวนโดยฝ่ายบริหาร จะประกอบด้วยข้อสรุปเกี่ยวกับความเหมาะสม ความเพียงพอ และประสิทธิผลของระบบการจัดการสิ่งแวดล้อม การตัดสินใจในการปรับปรุงอย่างต่อเนื่องสำหรับสมรรถนะด้านสิ่งแวดล้อม รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีการเปลี่ยนแปลงระบบการจัดการสิ่งแวดล้อม นโยบายสิ่งแวดล้อม และวัตถุประสงค์ด้านสิ่งแวดล้อม

การปรับปรุง

ในกรณีที่พบความไม่สอดคล้องตามข้อกำหนดเกิดขึ้นในระบบ องค์กรจะต้องมีการดำเนินการในการรับมือกับความไม่สอดคล้องตามข้อกำหนดที่เกิดขึ้น โดยการดำเนินการมาตรการควบคุม และแก้ไขความไม่สอดคล้องตามข้อกำหนดนั้น ๆ รวมถึงจัดการกับผลกระทบที่ตามมา และการบรรเทาผลกระทบทางลบที่มีต่อสิ่งแวดล้อม

นอกจากนั้นยังต้องมีการประเมินถึงความจำเป็นในการดำเนินการ เพื่อขจัดสาเหตุของความไม่สอดคล้องตามข้อกำหนดที่เกิดขึ้น ไม่ให้เกิดขึ้นซ้ำ หรือที่มีแนวโน้มจะเกิดขึ้นไม่ให้เกิดขึ้นเลย โดยทำการทบทวนความไม่สอดคล้องตามข้อกำหนด จากนั้นพิจารณาถึงสาเหตุของความไม่สอดคล้องตามข้อกำหนด รวมถึงความไม่สอดคล้องตามข้อกำหนดคล้าย ๆ กันที่เกิดขึ้น หรือมีโอกาสจะเกิดขึ้น การดำเนินการปฏิบัติการแก้ไข และทบทวนประสิทธิผลของการปฏิบัติการแก้ไขด้วย รวมถึงการดำเนินการเปลี่ยนแปลงระบบการจัดการสิ่งแวดล้อม ถ้ามีความจำเป็น ทั้งนี้องค์กรจะต้องมีการจัดเก็บรักษาสารสนเทศที่เป็นหลักฐานที่แสดงถึงลักษณะของความไม่สอดคล้องตามข้อกำหนดและการดำเนินการที่ตามมา รวมถึงผลลัพธ์และประสิทธิผลของการปฏิบัติการแก้ไขไว้ด้วย

นอกจากการดำเนินการปฏิบัติการแก้ไขแล้ว ข้อกำหนดหลักนี้ยังระบุให้องค์กรจะต้องมีการดำเนินการปรับปรุงระบบการจัดการสิ่งแวดล้อมอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เกิดความเหมาะสม ความเพียงพอ และประสิทธิผลของระบบด้วย

ทั้งหมดก็เป็นสาระสำคัญที่สรุปได้จากข้อกำหนดต่าง ๆ ของมาตรฐาน ISO 14001 ฉบับร่างของคณะทำงานที่คาดว่าจะมีการประกาศใช้อย่างเป็นทางการในปี 2015 ซึ่งเมื่อถึงฉบับที่เป็นทางการ ก็อาจจะมีการปรับเปลี่ยนเนื้อหาไปบ้าง แต่เชื่อว่าโครงสร้างหลัก ๆ ของมาตรฐานจะเป็นไปตามนี้ ก็เลยนำมาเล่าสู่กันฟัง เพื่อเป็นการเรียนรู้ และอาจจะช่วยองค์การต่าง ๆ ในการเตรียมความพร้อมเพื่อรับการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นในอนาคตอันใกล้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ QM

